

Storverk om Hjemmestyrkene

Sverre Kjeldstadli har arbeidet i fem og et halvt år med motstandsbevegelsens historie frem til 1944

Universitetsstipendiat
Sverre Kjeldstadli:
HJEMMESTYRKENE
Hovedtrekk av den militære motstand under okkupasjonen.
Aschehoug.

Det er blitt skrevet temmelig meget om Norge og norske forhold under den annen verdenskrig, og det kan neppe være noen tvil om at en ganske betydelig del av det har en nokså begrenset verdi fordi det ikke er solid underbygd. Det er derfor særdeles gledelig at vi nu har fått en første del av okkupasjonstidens historie skrevet av en fagmann og basert på et meget stort og grundig videnskapelig forskningsarbeide. Det første bindet, som foreligger i bokhandelen idag, inneholder den første gjennomførte skildring av den militære motstandsbevegelse i Norge som er kommet i bokform og omfatter tiden fra sommeren 1940 til sommeren 1944. Et annet bind vil dekke utviklingen det siste krigsåret og ventes å foreligge sommeren eller høsten 1960. Det er meningen at når dette arbeidet er fullført skal Sverre Kjeldstadli ta fatt på skildringen av det sivile motstykke til den militære motstandsbevegelsen.

Det har tatt fem og et halvt års arbeide å komme dit hvor Kjeldstadli er nådd idag. I det første hovedkapitlet tegner han opp bakgrunnen for motstanden og utviklingen av tyskerne, de norske nazistene og de lojale nordmenns holdning i løpet av det første krigsåret. Et annet hovedkapitel dekker 1942, det store år i norsk motstands historie, mens et tredje skildrer utviklingen frem til sommeren 1944. Sverre Kjeldstadli ser hele tiden den norske motstands utvikling i en større europeisk sammenheng. Han bygger sin fremstilling på et enormt kildemateriale, hentet fra norske, tyske, britiske og andre arkiver, supplert av intervjuer med et par hundre mennesker som arbeidet sentralt i motstandsbevegelsen.

Når man etter første lesning av boken skal forsøke å forme et hovedinntrykk, så er det blitt et nøkkelen til svært meget av det

Universitetsstipendiat
Sverre Kjeldstadli.

som skjedde i Norge ligger i Adolf Hitlers oppfatning av Norge som et av de viktigste områder under den pågående krig. Han betegner vårt land som «Schicksalsgebiet». Han tror hele tiden at en invasjon vil komme i nord og fyller landet med tropper, investerer enormt i festningsanlegg og flyplasser. Han holder til tider nesten en halv million tyske tropper i Norge og han betenker seg til det siste med å trekke troppene sydover til kontinentet. Det mangler ikke advarende ropster som spår alliert landgang i Middelhavsområdet, men Hitler er urokkelig. Von Falkenhorst brukte om sine bundne militære styrker i Norge det uttrykk at «vi ble vår oppgaves fangere». Da så Hitler tilslutt i krigens aller siste fase ville trekke styrkene sydover til kontinentet sørget den militære motstandsbevegelse på et blunk for 1000 — tusen — brudd på de nordsørgående jernbanelinjer, med meget store virkninger for transportkapasiteten.

Det syn Hitler hadde på Norge som særdeles krigsviktig område bestemmer også hans stillingtagen til fenomenene Quisling, Terboven, Böhm. Han spiller disse brikkene imot hinannen og holder dem i uvisshet om hva han egentlig vil. Alle viktige politiske avgjørelser tas ut fra hovedhensynet at Norge er et meget krigsviktig, muligens krigsavgjørende område.

På norsk side er krigsutbruddet for de aller fleste et sjokk — de er blitt vant til å betrakte fred som en normal og varig tilstand for Norges vedkommende. De tilvante forestillinger må revideres drastisk. Denne mentale prosess tar tid. Folk flest var i villrede sommeren 1940. Riksrådsforhandlingene og den 25. september skapte imidlertid klarhet. Man begynte å se hvor man stod og hva det gjaldt. Fra da av sluttet stadig flere opp om motstanden.

Hverken de nordmenn som først reiste motstandsfanen, eller de briter som ville gjøre Norge til «en torn i siden på tyskerne», hadde noen som helst erfaring i å organisere hemmelig militær motstand. Både 1940 og 1941 blir derfor å betrakte som «dæremål» i den henseende. Uheldig var det også at britene i Norge arbeidet for seg selv og uten særlig forståelse for norske synspunkter. Begge undervurderte sin motstander og da først og fremst det tyske politiet. Følgen ble opprullinger som medførte at i løpet av 1941 ble nesten halvannet år arbeide tilintetgjort. Men i 1942 — det store motstandsår — gikk arbeidet videre og etterhånden ble det bygd bro over klyften mellom briter og nordmenn, selvom det ennå tok lang tid å komme frem til et noenlunde brukbart samarbeide. Britene var interessert i en hurtig oppbygging av militære styrker og sterk aktivitet fordi de syntet med planer om invasjon og gjerne ville ha tyskerne til å tro på disse planer. Nordmennene på sin side ville arbeide mer langsiktig og

bygge opp en solidere organisasjon som skulle ha sin største betydning ved sin eksistens og mulighet for innsats i den situasjon da de resultatene den kunne oppnå ville stå i et rimelig forhold til ofrene. Fra norsk hold ble også sterkt understreket at med en slik organisasjon kunne den allierte krigsledelse oppnå å få de mål ødelagt ved sabotasje som den ellers ville være nødt til å bombe — med de store tap som det ville medføre for landet.

Det har i årene efter krigen vært en nokså utbredt oppfatning at det var nordmenn utsendt fra Storbritannia som foretok det alt overveiende antall av beordrede sabotasjeaksjoner. Det skyldes nok delvis at det blant dem var karer hvis navn er blitt meget kjent. Uten på noen som helst måte å ville redusere den innsats som disse folk gjorde, så er nok i folks bevissthet den innsats som Milorg selv gjorde — også på sabotasjeområdet — blitt sterkt undervurdert. Det er jo i det hele tatt slik at også den aller mest samvittighetsfulle gransker bare får tak i endel av alt det som skjedde, fordi folk er døde og borte eller fordi de gikk stille og rolig tilbake til sitt vanlige arbeide og hverken har gitt fra seg rapporter eller har latt seg forlyde med at de kunne ha noe å fortelle.

Da man som aller mest efter krigen var ivrig efter å fortelle om okkupasjonsårene fallot undertegnede seg å peke på at det kanskje ville være omtrentsomt å holde hele dette apparatet i en viss grad i mørke. Det forhindrer naturligvis ikke at man skal skrive den offisielle historien om motstandsbevegelsen som Kjeldstadli har lagt ned så meget dyktig og solid arbeide i. Man må veie for og imot når man går i detalj om mennesker og metoder. Det er neppe tvil om at det særlig for vår ungdom har den aller største betydning å få virkelig innsikt i det som skjedde i vårt land i årene 1939—45. Det var en

hard tid, men det var også på mange måter en rik tid. Idag er vi igjen inne i en periode som på mange måter preges av den usikkerhet og forvirring som rådde i 30-årene. Mange unge mennesker er kommet dithei at de tror at hvilket som helst liv kan være noe verd. «Bedre rød enn død», heter det. Ikke minst disse unge tror jeg vil ha varig glede av det store arbeide Kjeldstadli har gjort.

Leif Böhm.

103106

n
ig
ur
r
k
ti
ig
u
st
sc
b